

Türkiye Cumhuriyeti Kamuoyuna

14 Haziran 2022

Hâkim ve Savcı Yardımcılığı Tasarısı Hakkında

TBMM Adalet Komisyonu'nda kabul edilen 6. Yargı Paketi ile hâkim ve savcı yardımcılığı getirilmektedir.

Tasarıdaki düzenlemeye göre hâkim ve savcı yardımcılarını, seçtikleri il veya ilçelerdeki mahkemeler ile istinaf mahkemelerinde, Yargıtay veya Danıştay'da görevlendirilecekler. Görev dönemi sonunda tekrar eğitime alınarak yazılı ve sözlü sınavda 70 ve üzeri puan alanlar asli görevlere atanacaklar. İki kere 70'ten az puan alanların görevlerine son verilecek.

Hâkim ve savcı yardımcılarını; dosya veya evrakı inceleyerek rapor etmek, hâkim ve savcılara yardımcı olmak, **gerekçeli kararların, soruşturma, kovuşturma ve kanun yollarına başvuruların taslaklarını hazırlamakla görevli olacaklar.**

Eğitici hâkim ve savcılar, yardımcılar hakkında değerlendirme formu düzenleyecekler; tamamı sübjektif olan kabiliyet ve başarı, görevine bağlılık, ahlaki gidiş, iletişim becerisi ve stres yönetimi hususlarını değerlendirecekler.

Tasarının amacı, getirisi götürüsü, riskleri nelerdir?

Düzenlemenin amacı ve neleri gerçekleştireceği; “olgun, bilgili ve tecrübeli hâkim ve savcı yetiştirmek mi?”, “yargıdaki iş yükü yığılmasına pratik bir çözüm bulmak için genç hâkim ve savcı adaylarını hızla iş gücüne dahil etmek mi?” yoksa “yargı kararlarında kaliteyi yükseltmek mi?” net olarak anlaşılmamaktadır.

Hâkim ve savcılarının olgun, bilgili, yetkin ve tecrübeli kişiler olması, kaliteli yargı hizmeti için elbette zorunludur. Hâkim ve savcı adaylarını yargılamalara dahil ederek tecrübe kazandırma fikri de doğru ve isabetlidir. Gelişmiş ülkelerde de benzer uygulamalar bulunmaktadır.

Ancak düzenlemenin bu amacı gerçekleştirmesi şüpheli olup arzu edilen faydadan daha çok zarar getireceği öngörülebilir.

1. “Gerekçeli taslak” hazırlama görevi yardımcılara verilemez.

Yargıdaki hâkim ve savcı kararları gerekçeli olmak zorundadır. Gerekçeyi oluşturmak ve yazmak bu görevin asli sorumluları olan “eğitici” olarak belirlenen hâkim ve savcılara ait bir sorumluluktur. Düzenleme, bu asli görevin fiilen yardımcılara aktarılmasını öngörmektedir.

Eğitici hâkimler, yardımcı hâkimlere “gerekçeli karar taslağı” hazırlama görevini verme ve “değerlendirme formu düzenleme” yoluyla yaptırım uygulama gücüne sahiptir. Yardımcıların eğitici hâkimlere karşı hiçbir gücü, itiraz veya yargısal denetime başvurma imkânı yoktur.

Hâkim ve savcı yardımcıları; eğitici hâkimlerin emirlerini yerine getirme, getirmediği takdirde mesleki kariyerini kaybetme yaptırımı ile karşılaşacaktır.

2. Eğitici hâkimlerin görevlendirme ve değerlendirmelerine karşı itiraz ve dava edilebilmeli, HSK’nın tüm kararları yargı denetimine açılmalıdır.

Hali hazırda HSK’nın yargının idaresine ilişkin kararları yargı denetimi dışındadır. Eğitici rolü verilen hâkim ve savcılarının görev verme ve değerlendirme formu doldurma işlemleri de yargının idaresine ilişkindir. Bu karar ve işlemlere karşı itiraz veya yargı denetimi yolu getirilmemiştir.

Eğitici hâkimlerin emir ve talimatlarına ve düzenleme formlarına karşı etkin itiraz ve dava imkânı getirilmediği, HSK’nın her türlü kararı yargı denetimine açılmadığı sürece, hâkim ve savcı yardımcıları bir nevi modern köle durumundadır.

Eğitici hâkim ve savcılarının kararlarına itiraz ve dava imkânı getirilmesi, HSK’nın kararlarının yargısal denetime açılması; “yardımcı” statüsündeki genç hâkim ve savcı adaylarına hukuki koruma getirecek, “eğitici” durumundakilerin ise hukuk karşısında hesapverir olmalarını sağlayacaktır.

3. Eğitici hâkimlere “görev verme” ve “yaptırım uygulama” yetkileri verilmesi yargıda suistimale ve yozlaşmaya neden olur.

Eğitici hâkim ve savcılara, herhangi bir hukukilik denetimi olmaksızın; yardımcı hâkimlere “görev verme” ve “yaptırım uygulama” yetkilerinin birlikte verilmesi, liyakatli adaylar üzerinde hâkimlik ve savcılık mesleklerinden caydırıcı etkiler doğurabileceği gibi kayırmacılığa, ilkesizliğe ve dolayısıyla liyakatsizliğe yol açabilecektir. Bu halde yargı içinde iç bağımlılıklar oluşmasına, yargının bozulmasına neden olabilecek ve çok tehlikeli sonuçlar doğurabilecektir.

Eğitici hâkim ve savcılarının yardımcılar üzerindeki yetkilerini suistimal etmesi, ya da eğitici hâkim ve savcılar ile yardımcılarının uyum ve iş birliği içinde hareket ederek sistemin içeriden yaygın yozlaşmasına yol açması ihtimalleri düşünülmemiş, uzunca süre fark edilemeyecek ve oldukça yıkıcı etkileri olabilecek bu ihtimalleri önleyecek tedbirler öngörülmemiştir.

4. Kıdemli eğitici hâkim ve savcıların görevlerini fiilen yardımcılara devretmeleri mutlak olarak önlenmelidir.

Yardımcı hâkim ve savcılara “gerekçeli taslakları hazırlama görevi” verilmesinin, eğitici hâkim ve savcılarının işlerinin henüz mesleği öğrenecek olan yardımcılara yıkılması ile sonuçlanması kaçınılmazdır.

Öte yandan eğiticiler, değerlendirme formu düzenleme yoluyla yardımcılar üzerinde tahakküm kurabilecek; bu durumu itiraz etmeden kabul etmeye onları zorlayabileceklerdir.

Sonuçta tecrübeli hâkim ve savcılarının yerine getirmesi gereken görevleri, fiiliyatta henüz mahkemeleri ve yargılamayı tanımamış olan tecrübesizler yerine getirir olacak ve yargı hizmetlerinin kalitesi daha da düşecektir.

Yargıdaki bilirkişilerin hâkim yardımcısı gibi kullanılması sorunu şekil değiştirerek “yardımcıların” kıdemli hâkim ve savcı gibi kullanılması sorunu olarak daha ağır bir şekilde baş gösterecektir.

5. Hâkimler ve yardımcılarını kusurlarından dolayı, münferiden ve müştereken sorumlu tutulmalı, sorumluluk davası devlete karşı değil, doğrudan kendilerine karşı açılmalıdır.

Bütün diğer sakıncaların yanı sıra, yapılması önerilen bu düzenleme ile kusurlarından dolayı zaten doğrudan sorumlu olmayan eğitici hâkim ve savcılar; kabahati yardımcılara yıkarak kusurlarının sorumluluğundan tamamen kurtulabileceklerdir.

Hâkimlerin kusurlarından dolayı sadece devlete karşı dava açılabilmesine ve devlet gerek görürse hâkime rücu edeceğine dair hükümler ilga edilmelidir.

Hâkimlerin kusurundan dolayı devletin ödeyeceği tazminatın “hâkime rücu edileceği” varsayımı, gerçekçi değildir ve gerçek hayatta hiç işlememektedir.

Öte yandan hükümlerin dayanağı olan “doğrudan dava açılmasının hâkimlerin bağımsızlığını etkileyeceği” gerekçesi mantıken sakat ve gerçeğe aykırıdır. Hakimlere böyle bir koruma verilmesi kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi hâkimlerin hesapverirliğini tamamen ortadan kaldırmakta; keyfi kararlar vermelerinin önünü açmaktadır.

Yukarıda açıkladığımız üzere, getirilmesi önerilen düzenlemeyle verilen görev verme ve yaptırım yetkileriyle eğitici hâkimlerin işlerinin yardımcılara yıkılması zaten önerilerin değişiklik metninin kendisinden ortaya çıkmaktadır; eğitici hakimlerin bu yetkilerini keyfi olarak kullanmalarını önleyen bir düzenleme ise zaten yer almamaktadır.

Anayasa Mahkemesi istatistiklerinin ortaya koyduğu üzere ülkemizde neredeyse bütün yargılamaların en azından makul süre bakımından adil yargılanma hakkını ihlal ettiği gerçeği karşısında yargıdaki iş yükünü ve gecikme sorununu çözmek için insan kaynaklarını artırma, kıdemli hâkim ve savcılarının kapasitelerinin genç yardımcılar vasıtası ile güçlendirilmesi de yalnızca “görünürde” doğru “gibi” görünmektedir.

Oysa Türkiye'nin kaliteli yargıya kavuşması için ileri ülkelerdeki sistemlerle rekabet eder yargı meslek mensupları yetiştirilmesini sağlayan kapsamlı bir yeknesak hukuk meslekleri kanunu da içeren köklü bir yargı reformu yapılması zorunludur.

Yargının topluma daha kaliteli hizmet verebilmesi için daha olgun, daha bilgili, daha tecrübeli ve daha yetkin hâkim ve savcılar yetiştirip göreve almamız gerektiği düşüncesi doğru ve haklıdır. Son yıllarda çok sayıda genç yaşta hâkim ve savcılarının göreve alınmış olması da eldeki insan kaynaklarının hızla geliştirilmesini gerektirmektedir.

Hâkim ve savcı yardımcılığı getirilmesi, yapılması gereken kapsamlı reformun içinde küçük ve önemli bir adımdır. Başarılı olması ise diğer konuların öncelikle reform edilmesine bağlıdır.

Yargı sistemi, topluma kaliteli hizmet verilmesini odağına alacak şekilde yalın, etkin çalışan, şeffaf ve hesapverir olan, bağımsızlığı en önemli kalite şartı olarak gören bir anlayışla reform edilmelidir. Bunun için öncelikle hizmette kalite unsurları tanımlanıp mutabık olunmalı, kaliteli hizmet üretimini düzenleyen bir "Düzenleyici Kurum" oluşturulmalı, Adalet bakanlığına verilen yetkiler de devredilerek HSK bu düzenleyici kuruma dönüştürülmeli, hukuk hizmetlerinin her daim toplumun ihtiyacına uygun ve yeterli olmasını sağlayan bir "Daimi Hukuk Şurası" oluşturulmalı, yargının idaresindeki bütün kararlar isteyen herkes dava edebilir şekilde yargı denetimine açılmalı, bu amaçla bir "Uzman Mahkeme" kurulmalı, bütün yargısal meslekler kendilerinin yönettiği meslek kuruluşlarına sahip olmalı, arkaik yargılama usulleri terk edilmeli, yerine modern uyuşmazlık yönetimi anlayışı benimsenmeli, uzlaşma ve dayanışma ortamı güçlendirilmeli, 4-5 sene süren davalar 3-4 ayda sonlandırılmalı, yargıdaki iş yükü insan kaynakları arasında adil olarak dağıtılmalı, avukatlara daha çok görev ve sorumluluk vermeli, suistimler önlenmeli ve daha yüksek saygınlık ve gelir elde etmeleri sağlanmalı ve nihayet yargının olağan işlevini göstermesine engel olan idari amirlerin veya kurumlarının soruşturma izni vermesi şartı ilga edilmelidir. Bütün bunların gerçekleştirilmesi ise; en başta bütün hukuk mesleklerinin yeknesak kariyer planına sahip olması, mesleği icra yetkisi verilenlerin olgun, bilgili, yetkin, tecrübeli ve hesapverir olması ile mümkün olabilir. Bu nedenle de yeknesak hukuk meslekleri kariyer planı oluşturmak yargı reformunun en önemli adımlarından birisi olmak zorundadır.

Yargının hizmet kalitesinin artırılması için yapılacak reformun, her hâkim ve savcı adayının gerekli tecrübeyi edindikten sonra hak ettiği görevlere gelebilmesini, atamaların yetkin adaylar arasında açık ve adil bir yarış yoluyla yapılmasını, atamaların pürüzsüz olarak liyakate dayalı ve her türlü kayırma ve ayrıcalıktan uzak olmasını sağlamayı hedeflemesi şarttır. Bunun için bütün hukuk meslekleri için yeknesak kariyer planı tasarlanmalı; göreve atanacak hâkimler, savcılar, avukatlar ve noterlerin; yetkin, tecrübeli olmaları, görevlerini ustalıkla yerine getirebilir olmaları sağlanmalıdır. Meslek mensupları arasında açık ve adil bir yarışma ortamı oluşturulmalı, güvenceye alınmalıdır.

Tecrübe Edinmeye Öncelik Veren Hukuk Meslekleri Giriş Sistemi ve Kariyer Planı İhtiyacı

Bu amaçla Derneğimiz, hukuk meslekleri için hukuk mesleklerine giriş sistemi ve yeknesak kariyer planını oluşturmuş, tasarımını yapmış ve kamuoyunun takdirine sunmuş bulunmaktadır. Web sitemizde ve A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu isimli eserimizde kapsamlı olarak açıklayıp, kanun taslağını paylaşmış olduğumuz önerimiz ana hatları ile şöyledir:

- Hukuk mesleklerine kişisel olgunluğa erişmiş, mesleği tam ehliyetle yapmaya yetkin, bilgili ve tecrübeli kişiler kabul edilmelidir.
- Hukuk mesleklerini icra etmek isteyen kişilerin eşdeğer bilgiye ve yetkinliğe sahip olduğunu belgeleyecek bir yazılı sınav yapılmalıdır.
- Hukuk mesleklerine giriş sistemi; genel staj (bir yıl), meslek stajı (bir yıl), meslekte özetmenlik (iki yıl) ve meslekte yardımcılık (üç yıl) görevleri aşamalarından oluşmalı ve en az yedi yıl sürmelidir. Adaylar her aşamada objektifliğin sağlandığı meslekte özetmenlik, yardımcılık ve mesleğe kabul sınavlarında da başarılı olmalıdır.
- Genel stajda adayların tüm hukuk mesleklerinde üç ay toplamda bir yıl süreyle hukuk mesleklerini tanıma şansına sahip olmaları hedeflenmiştir. Sonrasında adaylar meslek stajı aşamasında tercih ettikleri meslekte bir yıl süreyle ek bir mesleki staj yapacaktır. İki yıl sürmesi önerilen “özetmenlik” aşamasında adayın yargılama ve idari süreçleri özetlemek ve araştırma yapmak suretiyle hem mesleğe aşina olması ve öğrenmesi ancak yargılamaya ve kararlara katılmaması amaçlanmıştır. “Yardımcılık” aşamasında ise adayın yetkin ve görevli hâkimin gözetiminde yazışmaları yürütmek, araştırmalar yapmak, karar taslakları hazırlamak suretiyle yargılamaya aktif olarak katılması, süreçte mesleği yetkin olarak icra edebilecek tecrübeye kavuşması planlanmıştır.
- Mesleğe başlama yaşı 30 yaş olarak öngörülmüştür. Bu kapsamda 24-25 yaşında henüz hayat tecrübesi kazanmakta olan gençlerin değil, en erken 30 yaşında olup hayat ve meslek tecrübesi kazanmış kişilerin tam yetkin ve yetkili olarak hukuk mesleklerinde görev alması hedeflenmiştir.
- Hukuk mesleklerine giriş sürecinde geçirilmesi zorunlu olan resmi staj, özetmenlik, meslek yardımcılığı aşamalarında görevlerinin ve meslek onurunun gerektirdiği makul ücret verilmesi zorunlu kılınmıştır. Böylelikle hukuk mesleğini seçenlerin emeklerinin karşılığını almaları, maddi kaygı taşımamaları hedeflenmiştir.
- Hukuk mesleklerine kabul ve meslekte atama ve ilerleme süreçlerinin baştan sona şeffaf olması, süreçte alınan her türlü işlem ve kararın seri yargılama yapan uzman bir mahkemede yargı denetimine tabi olması öngörülmüştür. Sadece tarafların değil isteyen herkesin hiçbir maddi külfete girmeden, risk almadan yargı denetimini başlatabilmesi kabul edilmiştir.
- Tüm hukuk meslekleri için üç dereceli mahkeme yapılanmasıyla paralel olarak 3 ana derece ve dereceler içinde 3 seviyeden ibaret olan yeknesak bir kariyer planı oluşturulmuştur.

Derece ve seviye ilerlemeleri temelde görevi yerine getirme performansına, akademik çalışmalar yapılmasına ve hizmet kıdemine bağlı tutulmuştur.

- Seviye ilerlemelerinin res'en veya başvuru üzerine, derece ilerlemelerinin ise sınavla ve açık yarışma usulüyle en liyakatli olanın göreve getirilmesini sağlayacak bir değerlendirmeyle, performans değerlendirmeleri de dahil olmak üzere pek çok kriter dikkate alınarak yapılması ve yargı denetimine tabi olması öngörülmüştür.
- Yargı görevlerine atamalar eşdeğer yetkinliklere sahip olanlar arasında, tamamı yargı denetimine tabi olan açık yarışma usulüyle ve en yetkin olanların göreve atanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır.
- Mentorluk sistemi oluşturularak yargıdaki mevcut bilgi, birikim ve tecrübenin genç kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir.

Bu yenilikçi çözümlerimiz ülkenin ihtiyacına uygun olarak yetkin, tecrübeli ve liyakatli hukukçular yetiştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu konudaki tasarımlarımızı ve kanun taslaklarını yargı sistemimizi çağdaşları seviyesine çıkarmayı hedefleyen diğer çözüm önerilerimiz ile birlikte bir kitap haline getirerek "A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu" isimli eserimizde yayınlamış, Türkiye ve dünya kamuoyunda tartışmaya açmış bulunuyoruz. Söz konusu tasarım ve taslaklara <https://www.dahaiyiyargi.org/adan-zye-turk-yargi-reformu/> bağlantısından ve derneğimizin diğer çalışmalarına www.dahaiyiyargi.org/ bağlantısından erişilebilir.

Kamuoyuna saygılarımızla sunarız.